

1002

L

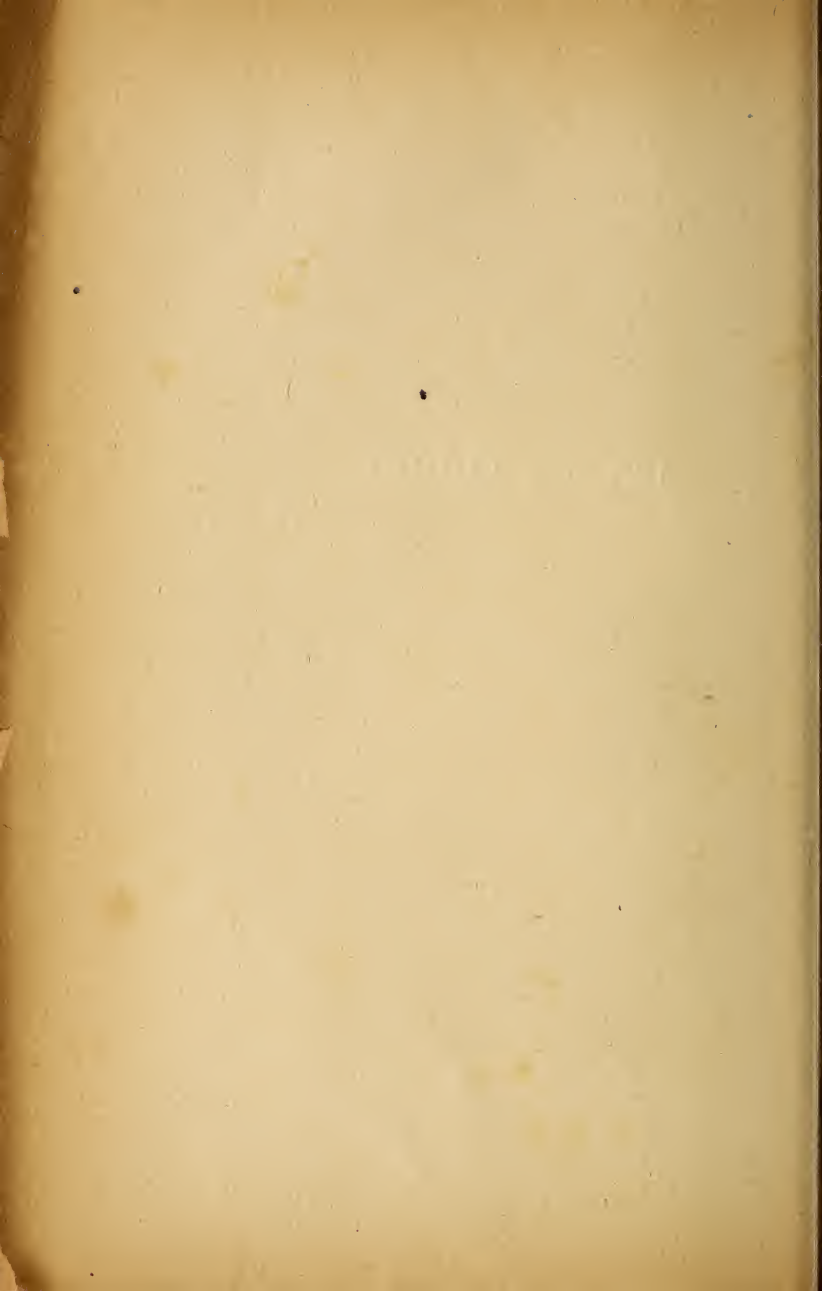
¡Ay, la mare!

⁴
Lluis Millá

1851

1851

¡AY, LA MARE!

¡Ay, la mare!

PARODIA DEL CELEBRAT DRAMA

LA MARE

EN UN ACTE Y EN PROSA

ORIGINAL DE

LLUIS MILLÀ

ANTONI LÓPEZ — LLIBRERÍA ESPANYOLA

Rambla del Mitj, 20, Barcelona

Aquesta obra es propietat del autor, qui 's reserva tots els drets que la llei li concedeix.

La *Sociedad de Autores Españoles* es l' encarregada del cobro dels drets de representació.

AL CELEBRAT Y GRAN AUTOR

Santiago Rusiñol

*L' éxit de la vostra hermosa obra LA MARE
m' ha inspirat aquesta parodia: en tota ella no
hi volgueu véurer mes que l' aplauso del vostre
admirador*

L' AUTOR

Barcelona, Abril de 1907

REPARTIMENT

<i>Personatges</i>	<i>Actors</i>
TANA.	Sra. Calvet
CARMELA.	› Nugué
DONYA LLUCIA.	› Alentorn
MIQUEL.	Sr. Guixer
SENYOR CAMÁNDULAS.	› Espinosa
SIMPÁTICH.	› Casas
ALSINA.	› Olivar
XICOT.	› Tutau

Dreta y esguerra del actor.

*Estrenada en el «Teatro Lírico» la nit del 4 de
Maig de 1907*

ACTE UNICH

La escena representa una botiga de carboner, en un poble proper de Barcelona.

Porta al fons que dona al carrer, y porta en primer terme lateral esquerra: en segon terme, báscula gran.

△ la dreta, entre parets de fusta formant departaments, grans rimas de carbó. Cabassos plens de carbó, carbonet y bolados á la entrada, com á mostra y en lloch convenient.

Detalls propis del lloch.

ESCENA PRIMERA

ALSINA, partint teyas á l'esquerra. MIQUEL á la dreta, ab un tros d'estora penjat á tall de manto y un cabás al cap: demunt d'un tamboret té sis ó set exemplars de comedias. XICOT, al mitj de la escena, ab tres cabassos de carbó.

ALSINA

Té: tres manats de teyas.

XICOT

Un per cada mitja arroba, oy?

ALSINA

Justa la fusta. Ja veig que sabs matemáticas. Apa, carrega. (*Li posa 'ls tres cabassos al cap.*) Ja podrás?

XICOT

Prou: qué us penseu que soch de sucre?

ALSINA

Aixís m' agradas. Ja ets ben diferent d' aquet ximplici, ja.

MIQUEL, *llegint, declamant.*

«Apurar, cielos, pretendo,
ya que me tratais así;
¡qué delito cometí
contra vosotros naciendo!
Aunque si nací, ya entiendo...»

ALSINA

Jo també t' entench, noy, també. Tu 'l que buscs es fugir de fam y feyna: vethoaquí.

MIQUEL

«Nace el bruto, y con la piel...»

ALSINA

Ep, minyó! Cuidadito ab las indirectas: que encare que jo no tingui lletra, també las *compenetro* las intencions, també.

XICOT

No va per nosaltres aixó: no veyeu que s' enseja la comedia!

ALSINA

Sí, sí: per comedias estém. Ja veurás si sa mare l' atrapa disfressat aixís. (*Al Xicot.*) Apala: vés y torna aviat.

XICOT

Volando.

(Se'n va pel fons.)

MIQUEL, *declamant*

«Nace el pez que no respira...»

ALSINA

Els peixos no respiran?, beneyt! Desgraciat del qui 's descuida de respirar: ja está ben llest.

(Torna á partir teyas.)

MIQUEL, *declamant*

«En llegando á esta ocasión,
un volcán, un Etna hecho
quisiera arrancar del pecho
pedazos del corazón.
¿Qué ley, justicia ó razón
negar á los hombres sabe
privilegio tan suave,
excepción tan principal,
que Dios ha dado á un cristal,
á un pez, á un bruto y á un ave?»

ALSINA, *aixecantse*

Mira, Miquel: aixó de bruto no t' ho vuy sentir dir més, porque renyiriam.

MIQUEL

Alsina, no sigueu aixís. Aixó que declamo es «La Vida es sueño.»

ALSINA

La vida es sueño... La vida es sueño. Ja te la tren-
ría jo la són de las orellas ab una vara de freixa.

MIQUEL

Alsina, no 'm compreneu perque no 'm podeu comprendre... Perque sou massa... alsina.

ALSINA

Adeu, tu, senyor Set ciencias.

MIQUEL

Ho veyeu com no es aixó?

ALSINA

Jo 'l que veig que essent com ets l' hereu d'un establiment com es aquest, tu no 't cuidas més que de fer comedias y...

MIQUEL

En el món tothom té una *tayela* ó altra.

ALSINA

Una cosa son taleyas y una altre cosa son ximple-rías.

MIQUEL

Digueu millor que cada hu ha nascut per una cosa determinada. A vos, vritat que us agrada ser carboner?

ALSINA

Si que m' agrada.

MIQUEL

Fins el nom us hi escau. Alsina.

ALSINA

Aixó mateix: carbó de sis rals l' arroba.

MIQUEL

Donchs á mí m'agrada esser actor: el teatro 'm tira.

ALSINA

Prou que ho veig que 't tira... et tira á rodar. Vaya una vida més galdosa la dels cómichs.

MIQUEL

Vos tot ho veyéu negre com el carbó.

ALSINA

Y tu, en cambi, tot ho veus daurat, de color de *trayato*.

MIQUEL

El teatro es l'art en totas sas hermosas manifestacións. La paraula Art es gloriosa, gran, infinita.

ALSINA

Tot lo que vulguis. No hi entench jo en aquestas cosas: pero jo 'l que veig es que 'ls cómichs ne portan poch de capellans al enterro.

MIQUEL

No ho compreneu, no ho compreneu.

ALSINA

Oh! y tu, seguint aixó dels dramas, vaya uns badalls que farás. Al menos, ab la veu que tens de tenor, si 't dediquessis á cantar sarsuelas, menos mal.

MIQUEL, *ab despreci*

Sarsuelas! *Género chico...*

ALSINA

Género del que vulgas, pero la qüestió es que «La gatita blanca...»

MIQUEL

Prou! No 'n parlém més.

ALSINA

Veurás, noy: jo en vida del teu pare, que al cel sía, vareig entrar de mosso aquí á la casa, y tu encare no havías vingut al món... Porto xexanta calendaris demunt meu, *lo qual que*, 'm sembla que tinch dret á dirte que ab aixó de las comedias vas per molt mal camí.

MIQUEL

Jo respecto las vostras advertencias, fillas del bon zel que us guía, pero...

ALSINA

Pero aixó de llevarte dematí, no t'agrada gayre, oy? No fa cómich llevarse avants de mitj día, veritat?

MIQUEL

No vuy contestarvos. Deixeume estudiar el paper.

ALSINA

Fes lo que vulguis: pero jo soch amich de la casa que m dona 'l pá, y la meva obligació es *invertirte* que...

MIQUEL, *declamant*

«Que es tu voz á suspenderme,
que tu rostro á enternecerme
y tu súplica á obligarme!
Quién eres?...»

ALSINA

Ja t' he dit que jo quan vareig entrar á la casa, y...

MIQUEL

Y calleu ara, si us plau.

(Declamant.)

«Quién eres, que aunque yo aquí
tan poco del mundo sé,
que cuna y sepulcro fué
esta cuna para mí;
y aunque desde que nací,
si esto es nacer, solo advierto
este rústico desierto
donde miserable vivo
siendo un esqueleto vivo,
siendo un animado muerto.»

ESCENA II

Els mateixos y XICOT, que ha escoltat els darrers versos.

XICOT

Ma, noy, que es bonich! Aixó es d' «Al agua, patos», oy, Miquel?

MIQUEL

No, home: no diguis disbarats. Aixó son versos de «La Vida es sueño.»

XICOT

Ay, ay! Jo 'm creya que aixó ho deyan després d' alló que cantan: *(Cantant.)*

Mi merido no se banya
y per eso voy al march.

MIQUEL

Que no l'has vista tu l'obra mestra del immortal Calderón?

XICOT

Vols dir la segona part d'en Serrallonga? Sí que la vaig veure una festa á la tarde á Barcelona, en el *treyato* dels cacauhets, y que 'm va agradar forsa.

ALSINA

Ey, tu, baylet: déixat de comedias y de cacauhets, y pesa mitja arroba de carbonet ab *bolados* per la Cisca y una arroba d'aladern pel senyor Notari.

XICOT

Oh, y que aquet dematí s'ha casat el senyor Notari.

ALSINA

Donchs, espavila't, que potser hi haurá estrena avuy, si 'l serveixes bé.

XICOT

Cál Es més reganyós... (*Pesan el carbó.*)

MIQUEL, *declamant*

«...Oh, cielos!

Que bien haceis en quitarme
la libertad, porque fuera
contra vosotros gigante,
que para quebrar al sol
esos vidrios y cristales,
sobre cimientos de piedra
pusiera montes de jaspe.»

ESCENA III

Els mateixos y TANA, que vé pel fons.

TANA

Qué dius, noy, que vols trencar els vidres! D' ahont?

MIQUEL

No, mare, no: es que m' ensejo.

TANA

De qué t' ensejas?

MIQUEL

De la comedia que tinch de fer diumenge al Cas-
sino de Dalt.

TANA

Qué! Tu comedias? Ja te 'n guardarás com d' es-
caldarte! No vuy que ningú de casa fassi riure á la
gent.

MIQUEL

No, mare: aquesta comedia no fa riure; al contrari.

TANA

Bé, siga com siga, no ho vuy, y s' ha acabat.

MIQUEL

Pero, mare...

TANA

Pero, raves.

ALSINA

Aixó es lo que li deya jo, ara mateix.

TANA

Qué! Raves?

ALSINA

No: li feya avinent que aixó del *treyato*...

TANA

Deixeulo pera mí aquest beneytó. Ja veurás com jo 'l pentino sense pinta.

ALSINA

(Noy, no 'ns emboliquém nosaltres. Aném á fer la repartidora, que aquí potser també la farán.)

(*Carrega cada hu un cabás de carbó.*)

XICOT

(Ay, la mare, quin bullit!)

ALSINA

(Deixemlos sols, que aquesta es una escena molt interessant. Aném.)

XICOT

(Ay, la mare! Ay, la mare!)

(*Se'n van.*)

ESCENA IV

TANA y MIQUEL, que ja s' ha tret l' estora y el cabás.

TANA

Noy, al cap som: aixó no pot seguir de cap de las maneras. Respón, net y clar: ¿tu vols esser carboner, sí ó nó?

MIQUEL

Mare, jo 'm sento artista.

TANA

Qué vol dir aixó d' artista?

MIQUEL

Artista vol dir molt. Jo 'l que vuy ser es actor dramátich.

TANA

A mi no m' hi vinguis ab *gramáticas*. Tot aixó son romansos pera fer el gandul.

MIQUEL

Mare, no 'm comprenéu.

TANA

Veyám, esplicat més clar.

MIQUEL

Jo no hi puch fer més. Una veu interior me crida Art!, y del Art no puch divorciar-me, per més que fassi: Art y sempre Art. Enteneu ara?

TANA

Jo, ab aixó del art, no conech més art que l' art que belluga, el del peixater.

MIQUEL

No, mare, no: el meu art es el del teatro.

TANA

Mala menja, noy, mala menja.

MIQUEL

Es la meva passió!

TANA

La passió y mort: ara has parlat bé.

MIQUEL

No ho cregueu: es l' aplauso, la gloria, la immortalitat. (*Ab entusiasme.*)

TANA

Tot plegat ho pots embolicar ab una fulla de col.

MIQUEL

Jo faré que 'l meu nom, qu' es el vostre, figuri en la historia.

TANA

No, no: jo no vuy figurar en cap historia: ja 'n tinch prou ab la carbonería.

MIQUEL

La carbonería! Vaya un porvenir més negre.

TANA

Tant negre com vulguis, pero aixó es lo que 'ns dona pá blanch.

MIQUEL

També se 'l guanya 'l pá l' actor, y ensucrat ab gloria que se 'l guanya. El nostre nom, que ara sols figura manuscrit en els recibos de la contribució industrial, prompte 'l podreu veure imprés en lletres grossas en las portas dels principals teatros y en las columnas de tots els diaris d' Espanya. Y 'm publicarán el re-

trato. Y 's vendrán postals dels personatges de las comedias que estreni. Y fins me compraré un automóvil pera anar á ensajar, y...

TANA

Y á mí no me 'n donarás pas entenent. Que no has vist la fi de totas las companyías que han vingut al poble? Ves al hostal y te 'n donarán informes.

MIQUEL

No confongueu: una cosa son actors y un' altra cosa son... bandidos.

TANA

Bé, sí: de tot hi ha en aquest món. Pero, mira, ara mateix, la companyía de sarsuela que tením al poble, 'm sembla que la balla molt magre, y aixó que bé fa prou bombo.

MIQUEL

Es que jo no vuy ser d' aquest género. Jo sento l' art pur, el verdader teatro: el drama, la tragedia...

TANA

Pitjor que pitjor, encare. No veus que de tragedias ningú 'n vol veure! Ja 'n tenen prou ab las que pasan á casa seva.

MIQUEL

No es aixó, mare, no es aixó.

TANA

Bé, vaja: siga 'l que siga, he dit que nó y nó... y no será. Y ara mateix, totas aquestas comediotas que sempre compras, veurás com van al foch d' una grapa. (*Va pera agafarlas.*)

MIQUEL

No ho feu, si no voleu que jo també m'hi tiri al foch. (*Aturantla.*)

TANA

Tu serás la meva perdició!

MIQUEL

Jo seré la vostra gloria.

TANA

Ab aquesta gloria y cinch céntims te donarán un llonguet.

MIQUEL

Oh, fatalitat! No soch comprés, no soch comprés.

TANA

Dali que dali. Sempre surts ab la mateixa.

MIQUEL

Es que nó, que no soch comprés.

TANA

Mira, noy: jo 'l que comprench es que necessitém una pesseta com el primer, y que tu ab totas las tevas ideyas *gramáticas*, no 't cuidas de fer res de bó.

MIQUEL

Sempre 'l vil metall.

TANA

Que 'ls días de festa 't diverteixis, que siguis socio del coro *El Moniato humorístich*, com avans erats, res hi tinch que dir, al contrari, fins m'agradava anar á

sentirte cantar coblas satíricas. Y que tothom t' alabava la veu de tenor que tens. Pero aixó de fer de cómich de drama, no ho vuy, nó y nó. Ay, ay! A casa no n' hi ha hagut may cap de comediant. El teu pare, que al cel siga, sempre ho deya que aixó del *treyato* era una poca solta: en cambi ell, pera tocar l'acordeón, no hi havia en tot el poble qui li passés la má per la cara.

MIQUEL

Ahont surtiu ara ab l'acordeón!

TANA

Vuy dir ab aixó, que considero y admito que tots els homes tinguin una afició ó altra: pero aixó del *treyato* es una mala cosa: ja ho he dit.

MIQUEL

Donchs jo no me 'n puch estar, mare.

TANA

Donchs jo 't plantaré una tunda, fill.

MIQUEL

Mare, no m' ho diguéu aixó. Soch massa gran perque 'm peguéu.

TANA

Ja ho veurém si ets gran ó petit.

(*Agafa una escombra y empaytantlo topa ab els que entran.*)

ESCENA V

Dits, SENYOR CAMÁNDULAS, que parla ab tonillo valenciá, y SIMPÁTICH.

SENYOR CAMÁNDULAS

Guarde Deu. Ché! Que es assó!

SIMPÁTICH

Sembla que fan gimnástica.

TANA, *aturantse*

Ay, dissimulin. Qué se 'ls hi ofereix?

SENYOR CAMÁNDULAS

No habita assí un jove anomenat Miquel?

TANA

Miríssel: aquí 'l té.

SENYOR CAMÁNDULAS

Bravo! Vosté es la sua senyora ó la sua germana?

TANA

Y ara, qué diu! Soch la seva mare.

SENYOR CAMÁNDULAS

Per molts anys.

TANA

Per no gayres, perque aquest xicot me matará á disgustos.

SENYOR CAMÁNDULAS

Dispensi la meua equivocació, pero com veig á vosté tant jove y tant guapetona...

SIMPÁTICH

(Ja comensa á desplegar la decoració de las alabansas.)

TANA

Tinch cinquanta anys.

SENYOR CAMÁNDULAS

Pos crega que n' aparenta molts menos.

TANA

Favor que vosté vol ferme: pero per aixó no me 'ls treurá de sobre.

SENYOR CAMÁNDULAS

Assó es veritat. Pero, aném al grá. Vosté no 'm coneix?

TANA

No tinch aquest gust...

SENYOR CAMÁNDULAS

Donchs, bueno. Jo soch el popular senyor Camándulas, empresari de la *gran* companyía de sarsuela que actúa en *gran* éxit en el teatro de esta *gran* y hermosa població, y volguent donar á conéixer la *gran* obra «Bohemios», y desitjant á la vegada de que l' espectacle sía una gran y verdadera solemnitat artística, de la qual se 'n guardi sempre més un *gran* y gloriós recort; al sapiguer que esta població conta con un fill *gran* que posseheix una *gran* veu de tenor, una veu talment de rossinyol; m' he cregut en el dever de venir á oferirli el *gran* paper de Rodolfo en dita *gran* obra «Bohemios», pera mellor esplendor y complacencia de tot el públich, que espera poguer

aplaudir frenéticament al actor insigne que tants llo-rers recullirà ab sa *gran* y maravellosa veu que ja me sembla oir en el *gran* palco escénich de esta honrada, próspera y *gran* població. *He dicho*.

SIMPÁTICH

(Aixó sí: pera fer discursos en *gran*, se pinta sol.)

TANA

Que bé parla! (*Pausa*.) Vol creure que no l' he entés de res?

SENYOR CAMÁNDULAS

Senzillament: que venim á buscar al seu fill, pera que *debute* en el teatro.

TANA

Ah, aixó del *treyato* prou [que li agrada, massa d' aixó plora la criatura.

MIQUEL

No, mare, no: no ho creguéu. No es pas aquest el teatro que jo ambiciono.

SENYOR CAMÁNDULAS

(Entrém als oferiments.) Ah, es que dech advertirte que no vull que treballis de baes, perque una volta tingues repertori, jo 't faré ajustar en tots els teatros d' Espanya, guanyant un espléndit *sueldo*, pera mantindre á tota la teua familia.

MIQUEL

Agraheixo vostra bona voluntat, pero jo sols cultivo el género dramátich y...

SENYOR CAMÁNDULAS

Millor que millor, ché. Un artista dramátich ab

bona veu, al dedicarse á la sarsuela, que es lo que avuy dona diners, té l' éxit segur. Que més volguera jo que artistas de *corazón*, pera formar una bona companyía! Jo, si el teu *debut* resulta com espero, la mateixa vesprá te donaré una escritura en blanch pera que la firmes y tu t' hi poses el sou que vullgas.

MIQUEL

Gracias: no mereixo tant. Repeteixo que l' art que m' oferíu no es pas el meu art.

SENYOR CAMÁNDULAS

Deixa't d' art y de *zarandajas*. La qüestió son perretas, veritat, mestressa?

TANA

Jo... Si el noy que s' hi ha de guanyar la vida...

SENYOR CAMÁNDULAS

Ab la sua veu de tenor, este xich té las portas del pórvenir completament obertas.

SIMPÁTICH

(Ves que no s' hi clogui els dits en aquestas portas.)

MIQUEL

Es inútil tot lo que 'm diguéu. Jo no 'm vendré may l' art á tant la lliura.

SENYOR CAMÁNDULAS

Donchs may serás res, y dispensa la franquesa ab que 't parlo, pero, coneixedor com soch del públich, puch assegurar-te que... avuy per avuy, dona més una *matchicha* mal ballada que... la mateixa «Vida es sueño» feta per eminencias.

MIQUEL

Cabalment es l'obra que estich estudiant.

SENYOR CAMÁNDULAS

Donchs, si vols seguir el teatro, desperta del teu *sueño* y vínaten ab mí á fer per la *vida*. Parlo bé, mestressa?

TANA

Qué vol que li digui jo? Ell té la ceba del *treyato*, y si aquesta ceba no se li pot arrencar, mal per mal, es preferible lo que diu vosté, guanyarhi diners.

SENYOR CAMÁNDULAS

Assó mateix. Ja ho veus. Fins la teva mare pensa com jo.

SIMTÁTICH

(Me sembla que no li dareu pas entenent.)

SENYOR CAMÁNDULAS

No sías tonto. Jo avants també feya com tú: també 'n soch jo d'actor dramátich. Si tu 'm veres fer el «Juan José» y «El Gran Galeoto», quedarias espelmat, y no m' alabo: las ovacións que jo hi he conquistat! Y «La Pasionaria»? En aquell Marcial no hi ha qui 'm fique má al matchete. Quan jo díe alló de:

«...Por eso
las saqué por duplicado.»

el teatro pareixía una traca d'aplaudiments, ché. Pero els temps han passat. Avuy día els públichs no están per estas cosas, y l'artista, qué ha de fer pera guanyarse 'ls *garbansos*?, darli gust; pues ell es el que paga, compréns tu?

MIQUEL

«El teatro es el espejo de las buenas costumbres.»

SENYOR CAMÁNDULAS

Sí: pero las *costumbres* han variat y per assó el públich vol... *varietès*. Es precis seguir la corrent.

MIQUEL

Donchs, deixemho corre y esperém, esperém que vingui la vindicació.

SENYOR CAMÁNDULAS

M' apareix que n' hi ha per molt rato. (Este xich me convé, pero está molt durillo de pelar.)

SIMPÁTICH

(Lo qu' es á n' aquest, no l' atrapas.)

SENYOR CAMÁNDULAS

En fí, qué determinas? Desprecias el porvenir que vinch á oferirte?

MIQUEL

Ja ho he dit.

SENYOR CAMÁNDULAS

Mira que assó dels dramas es cosa molt trista. La sarsuela es un guisado que ella mateixa ja 's porta la salsa de l' alegría. (*Apart á Miquel.*) Hi ha cada xica del coro que dona el opio: tu verás quantas conquistas podrás fer.) Anima't, ché, animat.

MIQUEL

Es inútil tot lo que 'm diguéu.

SENYOR CAMÁNDULAS

(Acudim al golpe supremo.) Pensat'hi bé: consultaho ab la teva mare, y d' aquí una estoneta tornaré con una personita á rebre la teva determinació. (*Apart á Simpátich.*) Tu queda't aquí, procurant guanyarte la seua simpatía. (*Alt.*) Prompte estaré de volta. Hasta luego, caballers.

(*Se'n va saludant á tots.*)

ESCENA VI

TANA, MIQUEL, SIMPÁTICH, ALSINA y XICOT. *Aquests dos últims fa estona que están en escena escoltant.*

TANA

Noy, ara sí que ja he perdut l' *oremus*. Vols ser comediant, venen á contractarte y no ho acceptas! No ho entench, vaja, no ho entench.

MIQUEL

Aixó es lo que sento, que no ho entenguen, mare.

TANA

Jo, ni gota. Y vos, Alsina, que ho entenéu?

ALSINA

Jo, que voleu que us digui, mestressa... El xicot té *afassió* al *trayato*, sí: pero, á la *cuenta*, tot lo que aquell senyor ha vingut á oferirli no es pas lo que ell vol... No es aixó, noy?

MIQUEL

Aixó mateix: vos ho haveu encertat, Alsina.

TANA

Donchs que es lo que vols tu, digas.

MIQUEL

Jo vuy l' art per l' art.

TANA

Tornem'hi: sempre 'l mateix. (*A Simpátich.*) Y vosté, qué hi diu á tot aixó, ja que veig que també es de la colla?

SIMPÁTICH

Efectivament, senyora: jo també soch de la colla... de la colla que n' hi ha més. A mí també l' afició va durme al teatro, y un cop dins, las circunstancias m' han fet tocar totas las teclas del orga Teatral. Desde primer actor á según apunte, he fet de tot, y avuy soch tenor cómich, com podría ser conductor del tranvía; pera mí tot es igual.

TANA

Aixó vol dir que la carrera de cómich no es pas bon camí, eh?

SIMPÁTICH

Aixó vol dir que 'ls artistas son molt semblants als cerca-pous; si enganxan... enganxan.

TANA

Y es veritat que alguns guanyan tants diners com diu la gent?

SIMPÁTICH

Hi ha de tot. Miris, jo matsix, quan vareig comen-

sar al teatro, entre en Vico y jo, cobravam vint duros ab tres pessetas cada día.

TANA

Caramba!

ALSINA

Voleu dir?

SIMPÁTICH

Vaya: els vint duros, ell, y las tres pessetas, jo.

TANA

Y que no 'l varen apujar, després?

SIMPÁTICH

Prou: un día vaig pujar á l' administració y varen dirme que s' havia acabat la temporada.

MIQUEL

La lluyta de la vida!

SIMPÁTICH

Sí, noy; la lluyta dels sigróns y el conflicte de la carn d' olla.

TANA

Va trigar molt á tornarse á contractar?

SIMPÁTICH

Xeixanta dos cafés y quatre gasseosas.

TANA

No l' entench.

ALSINA

Qué vol dir?

SIMPÁTICH

Vuy dir dos mesos y pico de pendre café. El nostre cassino, ó més ben dit el nostre safreig, son las taulas del café. Cada taula es un cubell artístich: allí 's passa bogada de tot. Aquella temporada vareig contractarme de galán jove, pero no vaig agradar á ningún, porque 'l públich deya que jo tenía la veu massa grossa pera galán jove.

MIQUEL

Als galans joves el precisa un tó brillant.

SIMPÁTICH

Conformes. Vé la temporada de quaresma y m' ajusto de barba.

TANA

Y qué va resultar?

SIMPÁTICH

Una barbaritat.

ALSINA

Per qué?

SIMPÁTICH

Perque allavoras deyan que tenía la veu massa prima, pera barba. Veyent, donchs, que, un cop per massa y altre per poch, may estava á tó, jo que sí, 'm declaro tenor cómich y m' ajusto pera anar á Tortosa.

ALSINA

Vaya un salt!

SIMPÁTICH

Un salt mortal: perque 'ls he d' advertir que de

Tortosa y de Lleyda 'n dihém sepulcre de comedians.

TANA

Donchs, encare, com va anarhi!

SIMPÁTICH

Qué hi farà! Sempre provém nosaltres.

TANA

Ah, vaja! Vol dir que li va anar bé?

SIMPÁTICH

Ca! Als quinze días, l'empressari, que era un es-pardenyer de la mateixa població, va quebrar, quedantnos á deure set funcions.

TANA

Y quantas ne van fer?

SIMPÁTICH

Vuyt.

MIQUEL

Donchs, y el teatro, com estava?

SIMPÁTICH

Sempre buyt.

TANA

Vaya un negoci.

SIMPÁTITH

Ningú de la companyía tenía un céntim. Pero, vaja, á copia de molts prechs, l'empressari ens va pagar el viatge de tornada.

TANA

Menos mal.

SIMPÁTICH

Sí: ens va repartir á cada hu un parell d' esparde-nyas.

ALSINA

Vaya una broma!

SIMPÁTICH

Ja ho crech que 'n varem fer de broma. Si no es per la casualitat de que un fotógrafo ens va llogar pera fer unas películas de cinematógrafo, allí s' acabava la meva auca artística.

MIQUEL

Ab lo que diheu se comprén que may haveu tingut sort.

SIMPÁTICH

No gayre. Pero, ab tot, una vegada per Nadal, per un punt, per un número, no vareig treure la grossa.

ALSINA

Que potser va surtir el número hú y vos teníau el cero?

SIMPÁTICH

No: jo havia comprat bitllet. La grossa aquell any va tocar al adroguer del devant de casa, al número 23 y jo habitava al 24: total, un número de diferencia.

(Tots riuhén.)

TANA

Vaya una tranquilitat gasta, vosté!

SIMPÁTICH

Es lo únich que puch gastar... sense gastar cédula. Aquestas cosas, desgraciat del que se las prén en serio, encare s' hi perden diners.

TANA

En fí, noy, veyas qué determinas. Jo aixís no vuy passarhi ni un día més. Per la meva part, ni sé qué dirte, ni que ferte, ni sé per ahont tirar ni per ahont afuixar, ni sé res de res. Me'n vaig dins, que tinch migranya y no estich pera més embolichs ni mals de cap. Passarho bé.

(Se'n va per la porta de l' esquerra.)

SIMPÁTICH

Pobra dona!

ALSINA

Apa, noy, tu y jo carreguém, y *andando*.

(Senyalant dos cabassos.)

XICOT

Que m'agradaría que'n Miquel surtís al *treyato*. Jo hi entraría sempre de franch.

ALSINA

Deixa't de *treyatos*, y á la feyna.

(Se'n van pel fons ab un cabás de carbó cada hú.)

ESCENA VII

MIQUEL y SIMPÁTICH. *Aviat el SENYOR CAMÁNDULAS, CARMELA y DONYA LLUCIA, dona Uetja y molt grossa.*

MIQUEL

Que soch desgraciat!

SIMPÁTICH

Si t' ho prens pel cantó de la tristesa, no t' surtirán els comptes, creume, noy. Jo no t' aconsellaré naps ni cols: lo que sí t' diré, que en el teatro qui hi espatlla unas sabatas, pocas vegadas logra comprar-sen unas altras de novas.

MIQUEL

Estranyo, donchs, que vos...

SIMPÁTICH

Jo! Jo soch al ball y haig de ballar al só que toquin. Y á més, com que no espero que m' aixequin cap monument...

MIQUEL

Verdaderament sou un humorista simpátich.

SIMPÁTICH

Gracias, noy: tu 'm fas justicia. (*Estrenyentli la mà*)

SENYOR CAMÁNDULAS, *surtint*

Vaja, ja torne á ser aquí. Entren vostés, senyoras, á vore si poden convence á este xich, que es un gran artista del porvenir.

DONYA LLUCIA

Ay, no puch més: deixeume seure: estich reventada.
(*No trobant cadira, s'asseu damunt de la bàscula.*)

SENYOR CAMÁNDULAS

Insigne artista, tinch l'honor de presentarte á la celebrada y ovacionada y hermosa primera tiple de la meua companyía, Carmela Posturitas, perque vejas quina Gossette pots tindre en «Bohemios» el día del teu debut.

MIQUEL

Tinch molt de gust...

(*Ella's descorda l'abrích, mostrant el luxós trajo de Gosette en el segon quadro de «Bohemios», y quedant en actitud provocadora devant d'en Miquel.*)

Ah! Qu' es bonica!...

SENYOR CAMÁNDULAS

(Li ha fet l'efecte que jo esperava.)

SIMPÁTICH

(Comensa l'escena de «Las tentaciones de San Antonio.»)

(*Pausa.*)

SENYOR CAMÁNDULAS

Eh! Qué't pareix la xiqueta! Assó es de primera.

MIQUEL, *com encantat*

Verdaderament es hermosa!

SENYOR CAMÁNDULAS

Pos quan tu la vechas en «Enseñanza libre» quedarás loco.

MIQUEL

Si...

SENYOR CAMÁNDULAS

Y quan tu fassas ab ella «El Ratón», alló será el despiporro.

MIQUEL

Sí, sí: es veritat. (*Sempre en actitud d' extasis.*)

SENYOR CAMÁNDULAS

La senyora que l'acompanya es la seua tía Lluçia, pero no 'n fassas cas: es molt sorda y curta de vista. (*Apart á Simpátich.*) Este es el moment de fer mutis. Anémonos: ells ja s' apanyarán.

(*Van pera marxar: donya Lluçia, sense moure's de la báscula, els crida y diu:*)

DONYA LLUCIA

Psit, psit. Jo, sentada aquí á la báscula, ¿qué faig?

SIMPÁTICH

Noranta nou kilos justos. (*Mirant el pes.*)

SENYOR CAMÁNDULAS

Vosté fassa veure que vichila.

DONYA LLUCIA

Oh, no dormo jo, no.

(*Senyor Camándulas y Simpátich se'n van pel fons.*)

ESCENA VIII

MIQUEL, CARMELA y DONYA LLUCIA

CARMELA

Sembla que has quedat encantat.

MIQUEL

Aixó mateix. He quedat embadalit.

CARMELA

Oh, donchs, no val á badar, noy maco, no val á badar.

MIQUEL

May havia somniat una cosa semblant!

CARMELA

Es dir que t' agrado?

MIQUEL

Molt.

CARMELA

Fins ahont?

MIQUEL

Fins á la fi de tot arreu.

CARMELA

Si que anirém lluny, donchs.

MIQUEL

Jo pera tu estich disposat á tot.

CARMELA

Te farás tenor?

MIQUEL

Me faré baix, si tu ho vols.

CARMELA

Diuen que tens molt bona veu!

MIQUEL

Al teu costat no sé qué tinc. Sols sé que, per no separarme de la teva vora, estich disposat á cantar els «Bohemios», «El Santo de la Isidra», «El duo de la Africana» y á ballar tots els tangos y matchichas d'en Quinito, d'en Calleja y demás musicayres de Madrid.

CARMELA

No, no cal que 't sacrificuis tant. Per ara sols vuy que 'l diumenge cantis ab mi els «Bohemios», pues, ab las simpatías que contas en aquesta població, farém un plé y podrás salvar á tota la companyía, perque la veritat es que estém molt apurats, y després...

MIQUEL

Després... qué!

CARMELA

Y després farém el meu benefici: marxarém á Barcelona y 'ns farém empresa de qualsevol teatro del Paralelo. Jo primera tiple y tu primer tenor, ja veurás que la passarém felissa tots solets.

MIQUEL

Y la teva tía?

CARMELA

La tía... l' he llogada sols per aquesta temporada.

MIQUEL

No cridis: que si ara s' entera del que dihém...

CARMELA

Ca! Es més sorda que un formatge de bola. No 'n passis pena.

DONYA LLUCIA

No tinguéu racansa. No dormo jo, no. Ja vigilo.
(*S' aixeca de la bàscula y agafant el caviró de partir teyas va á seure á la porta del carrer, vigilant que ningú vingui.*)

MIQUEL

Ah! Quína llástima que tu no siguis artista dramática. A las horas sí que la meva felicitat sería completa.

CARMELA

No, noy, no. De dramas sols he fet una vegada la Inés del Tenorio, y al últim acte, en l'apoteosis, hi vaig ballar el kake-val ab Don Juan y el Comendador.

MIQUEL

Quína profanació!

CARMELA

Qué vols ferhi! Jo ja vaig neixe ab el repertori del género chico desarrollat.

MIQUEL

No 't comprench!

CARMELA (*ab molta pausa
y marcant en castellá els títols de las sarsuelas.*)

Donchs, escolta: La meva mare, que era de la terra dels «Gigantes y cabezudos», feya de «Trapera» y passava «La pena negra» ab el meu pare, que era un «Mozo cruo» de la colla de «Los guapos» que van al «Palacio de cristal» á fer «El coco» á «Las Mujeres» ab tota «La mala sombra» d' un «Recluta.» Jo vareig neixe á «Las doce y media, sereno» «La noche de Reyes» en «El túnel» de «San Juan de Luz.» El meu padrí, que ho va ser «El señor Joaquín,» y la meva padrina, que era una «Viejecita» que 's deya «Dolorettes,» el día del meu «Bateo» varen acordar posarme per nom «Carmela.» Ja de petiteta jo era una «Chavala» molt «Revoltoosa.» No puch dirte com ni quan vareig fer el meu debut en «El género ínfimo» de «El Teatro nuevo,» lo que sí sé es que la meva «Divisa» sempre ha sigut «El mantón de Manila,» y que fins avuy que t' he conegut no he patit may de «Mal de amores» per «El Flechazo» de cap «Chiquillo» que com tu 'm fes sentir «La Puñalada» de «Los pícaros celos,» á mi, que soch «La Reina del couplet.»

MIQUEL

Verdaderament ets un «Puñao de rosas.»

(*Abrassantse.*)

DONYA LLUCIA

Feu, feu: que no dormo jo, no. Ja vigilo ja, per si vé algú.

CARMELA

Ho veus? Sens adonarte'n ja parlas á estil de sarsuela com jo mateixa. He arribat á temps. Els nostres

cors, que fins avuy han estat jugant á fet, se buscavan y no 's trobavan.

MIQUEL

Tens rahó. Pero ara jamay més ens separarém, veritat, «Gatita blanca?»

CARMELA

Veritat, tenor meu. Sempre junts.

MIQUEL, *declamant*

«Ah!, primero la muerte
que de tí separarme ó que perderte.»

CARMELA

Aixó mateix: pero sense fer drama, eh? Jo no vuy res més que alegrías, alegrías y sous de quinze duros diaris. ¿No diuhen que «Este mundo es un fandango, y el que no lo baila un tonto?»

MIQUEL

Sí que ho diuhen.

CARMELA

Donchs no 'n siguém nosaltres de tontos: ballém, ballém, y que vagin sonant els músichs.

MIQUEL

Sí, sí: tens rahó que 't sobra. Lluny de mi, exemplars de dramas en vers. (*Llensantlos per terra.*) Vagin al diable las obras d' art d' en Calderón, Ayala, Hartzenbusch y Zorrilla. Reculli el drapayre «El Tejado de vidrio», «El Alcalde de Zalamea» y «Los Amantes de Teruel.» Aquí no hi ha més *amantes* ni més art que «El arte de ser bonita», la matchicha y el tango de la cadera.

CARMELA

Aixó mateix.

MIQUEL Y CARMELA, *cantant y ballant*

Baldomera, Baldomera,
saca, saca la cadera,
sacalá, sacalá,
sacalá, sacalá,
que si no hago una barbaridá.

ESCENA IX

Els mateixos y TANA, ab un cabás buyt

TANA

Qué son aquestas canturias?... Qué veig! El meu fill ballant el tango! Vaya un desvergonyiment més gran!

CARMELA

Oh, de més grossas ne veurá, si té bona vista; que 's creu qu' es algun sagristanet el seu noy? Ja es tot un home que s' afayta cada dissapte.

TANA

Jo somnío!

CARMELA

Si somnía, despertí's; que ja es hora de llevarse.

TANA

Qué diu aquesta dona!

CARMELA

Dich lo que sent.

DONYA LLUCIA

Jo no sento res. Qué diheu? (*Adelantantse.*)

TANA

Y aixó! D' ahont surt ara aquest globo! Del torín?

CARMELA

Senyora, tingui compte com parla: es la meva tía.

TANA

Aixó es la seva tía? Pero, noy, que no dius res, tu?

MIQUEL

Jo, mare... Qué voleu que digui!

TANA

Pero, d' ahont ha sortit tota aquesta pantomina, noy?

CARMELA

Li repeteixo que tingui compte com parla.

TANA

Parlo clar y catalá, sense pèls á la llengua. Vaya! Soch á casa meva.

CARMELA

Bé, no cridi, no cridi: que jo no la falto.

TANA

Ja ho crech que no 'm falta, me sobra tant vosté com aquest fardo. (*Per donya Lluçia.*)

CARMELA

Senyora...

MIQUEL

Mare, jo us explicaré...

TANA

Tu, calla, ximplet! Tan ganassa y encare 't deixas engrescar per aquesta gentota?

CARMELA

Que vol dir aixó de gentota!

TANA

Vol dir que á casa no es lloch de venirhi á ballar el tango, y molt menos ab el meu noy.

CARMELA

Posi'l dins d' una vitrina el seu noy, si té por que se li encostipi.

TANA

Ay, grandíssima! Que no la sents, Miquel?
(*Llensa el cabás ab furia que va á tocar á donya Llucia.*)

DONYA LLUCIA

Ey, qué fa! Que no veu que m' empastifa el vestit?

TANA

Que n' haig de fer jo del seu vestit!

CARMELA

Aixó es: mati á la meva tía, si li sembla.

MIQUEL

Calmis, mare. Aquesta senyoreta es la tiple ab qui haig de debutar.

TANA

Vaya una senyoreta!

DONYA LLUCIA

Nosaltres som personas finas.

TANA

Sí: finas com un fregall.

CARMELA

Mira tu, qui parla... La senyora marquesa del carbó mullat perque pesi més.

TANA

Vostés sí que pesan ab la seva barra. Descaradas! Desunió de familias!

CARMELA

Tía, que no sent com ens insultan?

DONYA LLUCIA

No sento res, no sento res. Avuy tinch el día molt dú.

MIQUEL

Quin escándol!

TANA

Y per xó venían á buscar al meu noy? Pera ferlo servir de ninot? Perque sigui la riota de tot el poble?

MIQUEL

Mare, es que jo...

TANA

Es que tu ets un infelís que al darrera de las comediotas, no sabs lo que 't pescas.

CARMELA

Vosté no sab lo que 's pesca. Que no veu que ja no hi toca?

TANA

Ara veurán si toco ó no hi toco. (*Agafant l' escombra.*) Arri, fora, si no volen que á cops d' escombra las accompanyi al carrer!

MIQUEL

Quin escándol! Quins crits!

DONYA LLUCIA

No sento res, no sento res... Qué diuhen?

TANA

Arri al carrer, com una mala negada. Arri!
(*Escombrant ab forsa y aixecant molta polsaguera.*)

CARMELA

Aquesta dona es boja!

TANA

No vuy tangos á casa, no vuy tangos!

DONYA LLUCIA

Aném, noya, aném, que ab aquesta polsina, si se 't posa á la *laringe*, després no podríam cantar nosaltres.

CARMELA

Sí, sí: aném, aném. (Veig que aixó es negoci perdut.) Més hi perdrán ells que nosaltres. Quan vinguin á buscarnos, potser ja no hi serán á temps.

MIQUEL

Mare, se 'n van.

TANA

Bon vent, y barca nova.

DONYA LLUCIA

Qué diu, que jo soch un cove?

TANA

Un cove? Un sarrió dels més grossos es vosté!

DONYA LLUCIA

Que m' insultan, noya? Jo no sento res.

CARMELA

No 'n fassi cas, tía. Aném, aném. Deixemlos estar: son uns cursis.

TANA, *escombrant*

Arri, fora. Arri, fora d' una vegada.

CARMELA, *ab dignitat*

Passarho bé.

TANA

Vagi al dimoni!

DONYA LLUCIA, *ab complacencia*

Estigui boneta. Celebro molt de conéixerla.

TANA

Jo celebros molt de que se'n vagin y no tornin més.
(*Carmela y donya Llúcia se'n van.*)

ESCENA X

MIQUEL y TANA

MIQUEL

Mare, que haveu fet!

TANA

He escombrat la botiga, noy.

MIQUEL

Pero, que no veyeu que ab aquesta escombrada
tiren el meu goig á las escombrarias?

TANA

Aixó vol dir que tu encare la defenses á n' aquesta
gent! Noy, tu no estás bó del cap!

MIQUEL

Es que jo la estimo á n' aquella senyoreta.

TANA

Tu!

MIQUEL

Y ella també m'estima, mare.

TANA

Ay, fill meu... que n' ets de llus!

MIQUEL

Y jo sens ella no puch viure.

TANA

Aquestas tením?

MIQUEL

Y tant si vosté ho vol com si no ho vol, jo me'n aniré de casa, fugiré ab ella, cantaré sarsuelas y'm faré impressari del Paralelo.

TANA

Ja ho crech que n' ets de lelo! L' has arreplegada de plé á plé la guillardura, noy.

MIQUEL

Ha d' esser aixís y res més. Estich ben determinat.

TANA

Ara veig ben clarament la conxorxa d' aquell senyor camándulas, que ab la seva palica gayre bé m' havia convensut. Vet'aquí el que buscavan tots aquests, que't fassis impressari ab els diners de casa y viva la gresca!

MIQUEL

No, mare: no ho enteneu, no ho enteneu.

TANA

Per tu ningú enten res, y ets tu el que no t' entens. Els demás tot seguit te vetllan. Burro!

MIQUEL

Perque m' ho diheu burro?

TANA

Perque ho ets de totes las quatre potas. Y en quant aquell senyor Camándulas, deixa'l que vingui, que ja veurás com las hi canto claras jo, poca vergonya!

MIQUEL

Prou, mare, prou! Aixó no 's pot aguantar més.

TANA

Deixa'ho anar, si no pots aguantarho.

MIQUEL, *declamant*

«Me arrojás á la corriente!
Pues ya no lucho, la sigo.»

(*Parlat.*) Jo me 'n vaig ab ella, y surti el que surti.

TANA

Aixó 'm dius! Aixó farás! Tu darrera d' aquella sirena vestida de sarsuela?

MIQUEL

Sí.

TANA

Tu deixar l' establiment? Tu deixarme á mi?

MIQUEL

Sí: deixo la casa, deixo el poble, ho deixo tot, y me 'n vaig ab la meva enamorada á cantar couplets y á ballar el kaque-valk.

TANA

La Verge de l' Ajuda m' ajudi! Valga'm las set setmanas de Quaresma! Ay! Ay! A mi m' agafa no sé

qué... no sé qué... El cap... Las camas... El cos... Ay!
Ay! Ay! (*Cau desmayada á la báscula.*)

MIQUEL

Y ara! Qué teniu! Qué us passa! Mare! Mare! Socorro!
Favor! Socorro!

ESCENA ÚLTIMA

Els mateixos, ALSINA y XICOT. Aviat SIMPÁTICH.
Tots pel fons esquerra.

ALSINA

Qué son aquests crits?

XICOT

Qué passa?

ALSINA

Qué hi ha?

MIQUEL

Que á la mare li ha agafat una basca á la báscula.
(*Senyalantla.*)

ALSINA

Qué veig! Mestressa!

XICOT

Senyora Tana! (*Van á ella.*)

MIQUEL

Deu meu, quína desgracia!

SIMPÁTICH, *entrant*

Qué son aquests crits de socorro?

MIQUEL

La mare que...

SIMPÁTICH

Pobra dona! (*Va al grupo.*)

MIQUEL, *desde la dreta, apartat.*

Es morta!

ALSINA

No. Encare respira. Noy, porta vinagre.

XICOT

Volando.

(El Xicot se 'n va corrent per la porta de l'esquerra.)

ALSINA

Pero, qué ha sigut aquest desori?

MIQUEL

Ha sigut que jo... que ella... que la tiple Carmela...
que tots plegats... compreneu!

ALSINA

Sí, noy: t'esplicas com un tartamut en día de pluja.
Quedém enterats.

MIQUEL

Que la mare ha tret d'aquí á cops d'escombra á
la Carmela y á la seva tía, y que no vol que jo marxi
ab ella á corre món.

SIMPÁTICH

Y ben fet que ha fet, la dona. Ahont has d'anar tu, abandonantho tot? A cantar sarsuelas á deu cén-tims secció? Vaya un porvenir més hermós!

MIQUEL

Pero vos bé las canteu.

SIMPÁTICH

Si jo tingués una carbonería com aquesta, el qu' es per mi que 'n cobrarían pocas de propietats els autors de Madrid.

MIQUEL

Pero es que jo...

SIMPÁTICH

Es que tu, tan bon comediant que 't pensas ser, no has sapigut veure que totas las promesas del senyor Camándulas y l' amor que t' ha pintat l' engrescadora Carmela, tot es pura comedia.

MIQUEL

Voléu dir! No la puch creure tanta perfidia!

SIMPÁTICH, *indicant els ulls*

Obra de bat á bat las finestretas de la teva persona, y compara á la pérfida Carmela y els noranta nou kilos que fa la seva tía llogada, ab els cinquanta cinch kilos d' amor de mare que tens á la báscula: veyas qué val més.

MIQUEL

Aixís, donchs, diguen que jo he mort á la meva mare! Ay, la mare!

TANA, *aixecantse de cop*

No! Jo no he mort. Jo sols he fingit desmay, pera posar ff á la parodia que ja dura massa.

XICOT, *sortint ab las cetrilleras*

Las cetrilleras.

ALSINA

No cal, noy.

SIMPÁTICH

Ja no s' ha d' amanir res.

(Se senten esquellots al carrer, sense que destorbin el diálech.)

Eh! Qu' es aquest soroll!

XICOT

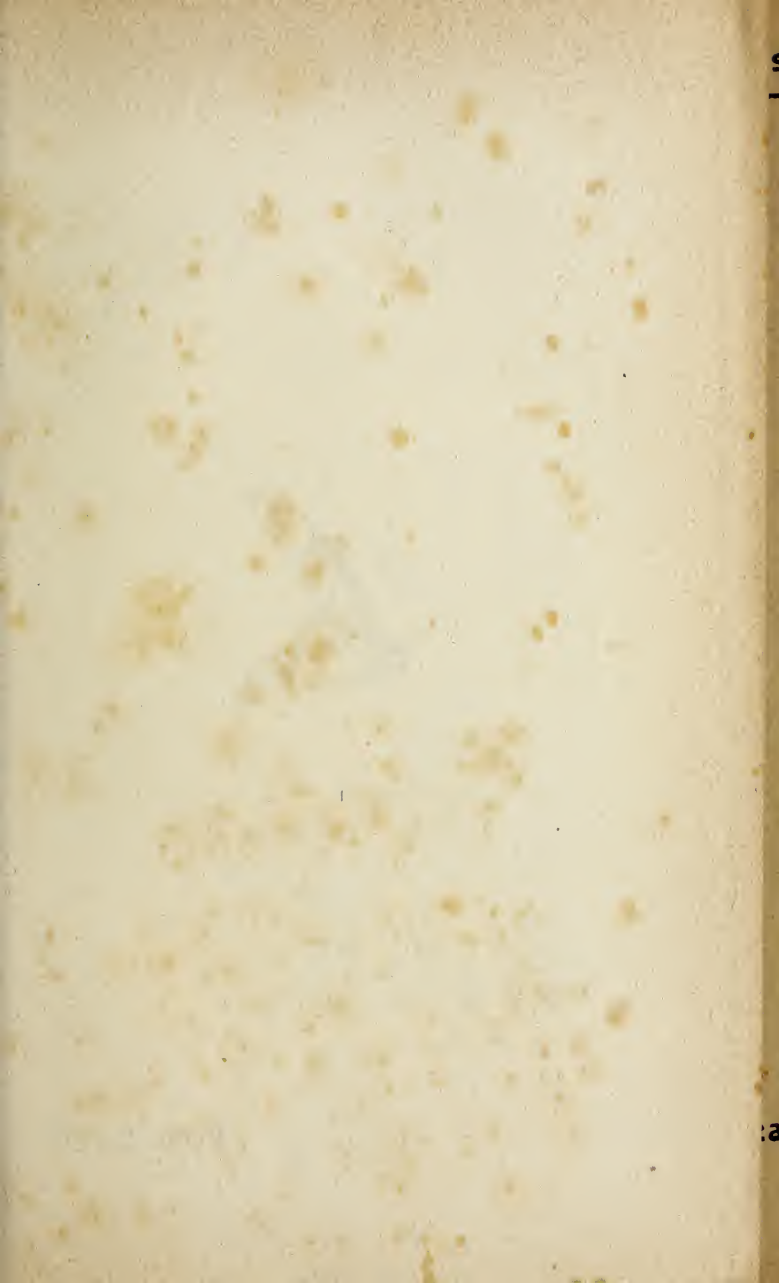
Es que fan esquellots al Notari viudo, que s' ha tornat á casar. Hi corro. *(Se'n va.)*

MIQUEL, *al públich*

Y aquí la parodia acaba sense cap més intenció que celebrar la gran obra d' en Santiago Rusiñol.

PROU.

Preu: 2 rals